

Пилипів Н.І., П'ятничук І.Д., Матієшин М.М.

КОМПЛЕКСНА АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ДОЦІЛЬНОСТІ ПРОВЕДЕННЯ КАПРЕМОНТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті обґрунтовано необхідність проведення комплексної оцінки доцільності капремонтів основних засобів будівельних підприємств за допомогою прийомів управлінського аналізу з метою досягнення більшої результативності аналітичних процедур. У результаті проведеного дослідження розроблено алгоритм комплексної економічної оцінки доцільності капремонтів об'єктів основних засобів будівельних підприємств. З метою забезпечення менеджерів об'єктивною інформацією щодо доцільності ремонту та подальшої експлуатації основних засобів запропоновано застосовувати модель оцінки економічного ефекту від капремонтів основних засобів будівельних підприємств. Обґрунтовано, що визначення необхідності ремонту доцільно проводити із урахуванням фінансових можливостей будівельного підприємства на основі розробленої матриці доцільності ремонту об'єктів основних засобів, що описує комбінації співвідношень необхідності проведення капремонтів та можливостями підприємства щодо їх реалізації. З метою забезпечення ефективного отримання результатів аналітичних процедур та обрання найбільш оптимального варіанту дії розроблено дерево рішень.

Ключові слова: оцінка доцільності капремонтів, управлінський аналіз, прийоми управлінського аналізу, об'єкти основних засобів, управлінське рішення, будівельні підприємства.

Постановка проблеми. На сучасному етапі функціонування будівельних підприємств, що відбувається в умовах зміцнення ринкових правил конкурентної поведінки, важливого значення набуває аналітична оцінка доцільності витрат на капітальний ремонт основних засобів. Така ситуація спричинена тим, що діючі будівельні машини та устаткування, якими володіють будівельні підприємства, протягом фактичного строку їх експлуатації можуть перебувати в капітальному ремонті кілька разів. Проте, коли проведення першого капітального ремонту в більшості випадків є економічно вигіднішим за придбання нової машини (він здійснюється, як правило, до настання техніко-економічного старіння, а фактичні витрати на нього не перевищують 35-40% балансової вартості), то наступні капітальні ремонти часто коштують дорожче, ніж нове устаткування аналогічного призначення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню оцінки доцільності проведення ремонту об'єктів основних засобів присвячено незначну кількість наукових праць. Зокрема, можна виділити праці таких науковців, як: В.М. Гриньова [3], О.Ю. Новік, Г.І. Дашивець [11], І.С. Крамар,

© Пилипів Надія Іванівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичної і прикладної економіки Прикарпатського національного університету імені В.Стефаніка, м. Івано-Франківськ, e-mail: prylypiv@gmail.com

П'ятничук Ірина Дмитрівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького, м. Івано-Франківськ, e-mail: iruparu@gmail.com

Матієшин Марія Михайлівна, аспірант кафедри теоретичної і прикладної економіки Прикарпатського національного університету імені В.Стефаніка, м. Івано-Франківськ, e-mail: mawenka000@ukr.net

С.О. Яковлев [7], В.С. Марцин [10], В.Я. Чабанний [15] та ін. Тому проблема здійснення аналітичної оцінки доцільності капремонтів потребує ґрунтовного дослідження.

Методологія дослідження. Для проведення адекватної економічної оцінки доцільності ремонтних робіт необхідно здійснити аналітичні процедури, що будуть відповідати принципам системності та комплексності, які тісно пов'язані між собою. Зокрема, принцип системності полягає в розгляді будівельного підприємства як цілісної системи управління, яка зазнає впливу великої кількості факторів, зокрема, економічних, соціальних, технологічних та екологічних. Принцип комплексності проявляється в тому, що при аналізі підприємства як складної системи варто комплексно оцінювати всі параметри та елементи, їх зміну і розвиток у просторі та часі, за кількісними і якісними ознаками на основі їх взаємозв'язку [5].

Оскільки цим принципам відповідає управлінський аналіз, вважаємо, що оцінка доцільності ремонтних робіт, що супроводжується оцінкою можливостей раціонального використання ресурсів будівельного підприємства, входить в коло питань, які можуть вирішуватися саме за його допомоги.

Це пояснюється тим, що він адаптований до цілей і завдань конкретного підприємства і сприяє виявленню зв'язків між окремими об'єктами управління, правильному обґрунтуванню мети і добору ефективного варіанта рішення [14, с. 189].

Формулювання цілей статті. Пошук прийомів та розробка рекомендацій щодо здійснення комплексної аналітичної оцінки доцільності капремонтів основних засобів з метою забезпечення ефективності відтворювальних процесів таких об'єктів будівельних підприємств.

Виклад результатів дослідження. Вважаємо цілком правомірним твердження науковців Н.Р. Білицької та І.В. Гречини, що управлінський аналіз – це сукупність аналітичних процедур, що

грунтуються на загальнодоступній та внутрішньогосподарській інформації, призначених для оцінки поточного стану бізнесу, підвищення якості та ефективності системи управління суб'єкта господарювання [2].

Слід зазначити, що на досліджуваних будівельних підприємствах системи управління не проводять оперативного управлінського аналізу ефективності у частині експлуатації основних засобів. Головна причина цього – невміння використовувати інформацію бухгалтерського обліку, що є готовою базою для проведення аналізу. Таким чином, сьогодні залишається невикористаною найбагатша, оперативна бухгалтерська інформація, що має достатній рівень деталізації для управлінського аналізу [1].

Для вирішення вищезазначеної проблеми запропоновано здійснення комплексної аналітичної оцінки доцільності проведення капремонту основних засобів за допомоги застосування прийомів управлінського аналізу, які слід розглядати як систему аналітичних процедур, що формується із окремих складових, якими є прийоми:

- економічного аналізу (розкладання проблемної ділянки на окремі складові; виявлення впливу факторів та виявлення взаємозалежностей);
- інвестиційного аналізу (у частині доцільності капіталовкладень у реальні активи підприємства з урахування його фінансових можливостей);
- фінансового аналізу (комплексний аналіз господарської діяльності підприємства; оцінка ефективності діяльності; аналіз фінансового стану, платоспроможності та ліквідності);

управлінського обліку (аналіз релевантної інформації для прийняття рішень; бюджетування).

Вважаємо, що такий взаємозв'язок, а точніше використання прийомів вищенаведених видів аналізу й управлінського обліку для цілей управлінського аналізу дає змогу здійснювати комплексне діагностування проблемної ситуації щодо вірогідності оцінки доцільності проведення капремонту основних засобів та досягнути більшої результативності аналітичних процедур з урахуванням можливостей будівельного підприємства.

Тому автором розроблено і запропоновано до впровадження алгоритм комплексної економічної оцінки доцільності ремонту об'єктів основних засобів будівельних підприємств, який наведено на рис. 1.

Комплексну аналітичну оцінку доцільності капремонту об'єктів основних засобів необхідно розпочинати з визначення складності дефекту об'єкта, що здійснюється методами і засобами технічного діагностування службою технічного контролю.

Наступним етапом комплексної економічної оцінки доцільності ремонту є визначення складності ремонтних робіт службою технічного контролю, що здійснюється через встановлення категорії складності ремонту та нормативи трудо- і матеріаломісткості.

Трудомісткість ремонтних робіт того або іншого виду визначається, виходячи з кількості одиниць ремонтної складності й норм часу, установлених на одну ремонтну одиницю [3, с. 346].

Рис. 1. Алгоритм комплексної аналітичної оцінки доцільності капремонту об'єктів основних засобів будівельних підприємств

Джерело: авторська розробка

Матеріаломісткість усіх видів ремонтів визначається, виходячи з норм видачі матеріалів, установлених на одиницю ремонтної складності й кількості одиниць ремонтної складності устаткування певної групи [3, с. 346].

Після отримання інформації про складність ремонтних робіт уможливується наступний етап – визначення вартості ремонтних робіт, що становить прогнозу суму коштів, необхідних для виконання ремонтних робіт, яка обчислюється на основі статей витрат, визначених нормативами експлуатації таких об'єктів [13].

Визначення вартості капремонту будівельних машин і обладнання базується на нормативно-розрахункових показниках і поточних цінах на трудові і матеріально-технічні ресурси [13], здійснюється технологічною службою будівельного підприємства на основі відомостей, одержаних від служби технічного контролю.

Подальшим етапом комплексної аналітичної оцінки доцільності капремонту є здійснення аналізу експлуатації основних засобів і поточного стану та фінансових можливостей підприємства через систему збалансованих показників Balanced ScoreCard (BSC). Остання як потужний інструмент управління стратегією підприємства розглядає його діяльність у кількох перспективах та продукує моніторинг ефективності не тільки за фінансовими показниками, але й за якістю роботи з клієнтами, персоналом, інформаційними технологіями, виробничими процесами та ін. Система збалансованих показників досліджувалася у наукових працях таких вчених, як О.А. Лаговської [8], Л.М. Малярець [9], А.А. Пилипенко [12] та ін.

Вважаємо, що саме застосування складових системи збалансованих показників для здійснення аналітичної оцінки доцільності капремонтів основних засобів забезпечить комплексність такої оцінки з урахуванням важливих ділянок господарської діяльності будівельних підприємств. Тому нами адаптована така система до умов діяльності будівельних підприємств із виокремленням у ній певних блоків, які в сукупності формують її структуру. Зокрема, це блоки: внутрішньогосподарських процесів, фінансовий, навчання та зростання (персонал), клієнтів, зовнішнього середовища.

Одним із важливих блоків є блок внутрішньогосподарських процесів, який повинен надавати вичерпну інформацію про стан об'єктів основних засобів будівельних підприємств та ефективність процесу їх експлуатації. Тому у цьому блоці наведені показники і коефіцієнти, які надають оцінку тенденцій щодо забезпеченості активною частиною основних засобів на будівельних підприємствах; оцінку інтенсивності руху активної частини основних засобів; оцінку рівня технічної оснащеності, а також оцінку надійності активної частини основних засобів.

Дальшим блоком є фінансовий, який представлений показниками ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності. Наведені показники дають можливість оцінити ліквідність та платоспроможність підприємства (своєчасне виконання зобов'язань, погашення кредитів, отриманих під нове обладнання), кредитоспроможність (готов-

ність виконувати прийняті на себе фінансові зобов'язання), достатність наявних грошових коштів. Тобто за допомоги показників фінансової проєкції управлінський персонал будівельного підприємства має змогу адекватно оцінити власні можливості та, використовуючи таку інформацію, приймати рішення щодо спроможності оновити обладнання за рахунок власних чи позичених коштів або здійснити поліпшення об'єктів основних засобів.

Також виокремлено нами блок навчання та зростання (персонал), який представлений показниками, що характеризують організацію праці на будівельному підприємстві та його людський капітал. Інформація, отримана в результаті аналізу цих показників, дасть змогу менеджерам володіти ситуацією стосовно кваліфікації працівників, плинності кадрів та спрогнозувати наслідки модернізації старих об'єктів основних засобів чи їх заміни на нові, більш сучасніші.

Одним із важливих блоків, від якого залежить оцінка діяльності будівельного підприємства, задоволення клієнтів та їхня платоспроможність, є блок клієнтів. Інформація, отримана в результаті аналізу показників цього блоку, дасть змогу менеджерам володіти ситуацією щодо дотримання договірних зобов'язань, величини портфелю замовлень та ін., що уможливує оцінку забезпеченості договірних зобов'язань основними засобами та умов розрахунків та дозволяє прогнозувати грошові потоки підприємства.

З метою отримання інформації про функціонування основних засобів та вплив діяльності підприємства на навколишнє середовище, нами запропоновано застосування, окрім традиційних чотирьох блоків (внутрішньогосподарських процесів, фінансового, персоналу та клієнтів), ще одного – п'ятого блоку, блоку зовнішнього середовища, який даватиме можливість оцінити дотримання екологічних вимог діяльності будівельного підприємства, що впливатиме на його ділову репутацію.

Це пояснюється тим, що оцінка дотримання екологічних вимог повинна здійснюватися на основі ДБН В.2.8.9-98 «Будівельна техніка, оснастка, інвентар та інструменти. Експлуатація будівельних машин. Загальні вимоги» [4] і має відображати інформацію про показники щодо витоку палива, масел і технічних рідин; показники вмісту шкідливих речовин і задимленість у вихлопних газах двигунів внутрішнього згорання; показники щодо утилізації будівельного сміття.

Таким чином, запропоноване нами застосування системи збалансованих показників для цілей аналітичної оцінки доцільності проведення капремонтів забезпечує ґрунтовний комплексний аналіз стану ситуації щодо експлуатації основних засобів, забезпеченості фінансовими, трудовими і матеріально-технічними ресурсами, оцінки діяльності та охорони навколишнього середовища, що сприятиме вибору обґрунтованого адекватного рішення.

Наступним етапом оцінки доцільності є визначення оптимального варіанту рішення щодо проблемної ситуації через низку процедур, зокрема, порівняння альтернатив з використанням прийомів диференціального аналізу.

Вважаємо цілком правомірною думку вченого В.С. Марцина, який стверджує, що в основі оцінки доцільності ремонту лежить порівняння двох альтернативних варіантів [10, с. 205]:

- проведення капітального ремонту основних засобів та продовження строку їх експлуатації на один ремонтний цикл;
- заміни пошкодженого об'єкта основних засобів новим.

Для здійснення оцінки потрібно визначити загальну суму витрат у межах кожного варіанту.

При цьому доцільність капремонту об'єкта активної частини основного засобу будівельного підприємства, наприклад, транспортного засобу, може бути лише за умови, коли вартість відновлюваного ремонту транспортного засобу (складової) підвищує його ринкову вартість, проте не перевищує її.

Якщо традиційний підхід щодо збільшення економічної вигоди (економічного ефекту) від проведення капремонту передбачає: збільшення терміну експлуатації; збільшення кількості продукції (робіт, послуг) та її якості; зниження виробничих витрат; зниження витрат на утримання та експлуатацію; зростання ресурсозбереження; зниження негативного впливу на навколишнє середовище [6], то автором запропоновано доповнити його такими складовими, як:

- зниження ризику виникнення несправностей об'єктів та зменшення тривалості простоїв;

- зниження частоти ремонтних робіт (доведення міжремонтного циклу до нормативного) та зниження тривалості ремонту;
- зниження витрат на ремонт;
- відновлення показників надійності об'єктів основних засобів (забезпечення надійності).

Важливість запропонованої останньої складової пояснюється тим, що саме від такої характеристики залежить властивість транспортного засобу виконувати задані функції, зберігаючи в часі значення встановлених експлуатаційних показників у заданих межах, що відповідають заданим режимам і умовам використання, технічного обслуговування, ремонтів, зберігання й транспортування [15, с. 12].

З метою забезпечення менеджерів об'єктивною інформацією щодо доцільності капремонту та подальшої експлуатації основних засобів нами запропоновано застосовувати модель оцінки економічного ефекту від ремонту основних засобів будівельних підприємств.

Суть запропонованої моделі полягає у проведенні аналітичних процедур щодо зміни економічних вигод після ремонту основних засобів за допомоги діагностичної карти, ведення якої має здійснюватися відділом технічного контролю та якості. Графічне висвітлення її результатів, що забезпечує формування адекватної оцінки економічного ефекту від ремонту, наведено на рис. 2.

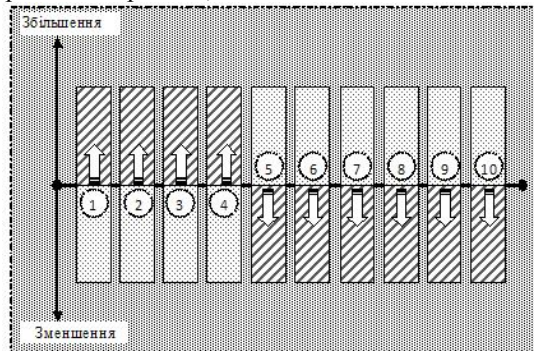

Рис. 2. Модель оцінки економічного ефекту від ремонту активної частини основних засобів будівельних підприємств
 Умовні позначення: 1 – збільшення терміну експлуатації; 2 – збільшення кількості продукції (робіт, послуг) та її якості; 3 – зростання ресурсозбереження; 4 – відновлення показників надійності об'єктів основних засобів (забезпечення надійності); 5 – зниження виробничих витрат; 6 – зниження витрат на утримання та безпосередню експлуатацію; 7 – зниження негативного впливу на навколишнє середовище; 8 – зниження ризику виникнення несправностей об'єктів та зменшення тривалості простоїв; 9 – зниження частоти ремонтних робіт (доведення міжремонтного циклу до нормативного) та зниження тривалості ремонту; 10 – зниження витрат на ремонт.

Джерело: авторська розробка

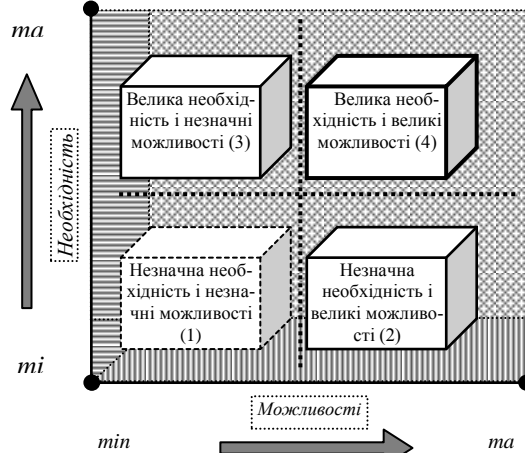

Рис. 3. Модель матриці економічної доцільності ремонтних робіт

Джерело: авторська розробка

Окремо слід зазначити, що аналітична оцінка доцільності проведення різної складності та вартості кап-ремонтів, також полягає у проведенні аналізу можливостей підприємства та співставлення їх з мірою необхідності проведення таких ремонтних робіт.

Тому нами запропонована матриця, яка являє собою модель, що описує комбінації співвідношень необхідності проведення ремонтних робіт та можливостей підприємства щодо їх реалізації. Різні комбінації необхідності/можливостей, що визначають економічну доцільність ремонту об'єктів основних засобів, наведені на рис. 3.

У матриці економічної доцільності ремонтних робіт ідентифіковані чотири поля, у кожному з яких формується відповідна необхідність і можливість ремонту основних засобів.

1. «Незначна необхідність і незначні можливості». Підприємство не володіє достатніми вільними ресурсами й існує незначна необхідність у проведенні ремонту. Менеджерам слід бути уважними, оскільки, чим вище це поле, тим більше воно буде наближатися до більшої необхідності у ремонті основних засобів.

2. «Незначна необхідність і великі можливості». Підприємство володіє достатніми фінансовими та матеріальними можливостями, однак існує незначна необхідність у проведенні капітального ремонту. У цьому випадку менеджерам слід звернути увагу на можливість резервування коштів на

проведення ремонту у майбутньому, оскільки, чим вище це поле, тим швидше настане необхідність ремонту основних засобів.

3. «Велика необхідність і незначні можливості». Підприємство не володіє достатніми ресурсами для ремонту основних засобів, проведення якого має велику необхідність. Чим вище це поле, тим більша необхідність у ремонтних роботах. За таких обставин менеджерам слід здійснити аналіз щодо можливостей отримання ресурсів (запозичення чи залучення коштів).

4. «Велика необхідність і великі можливості». У межах цього поля формуються сприятливі умови для проведення ремонтних робіт, оскільки існують достатні фінансові та матеріальні можливості для проведення необхідного ремонту. Чим ширше це поле, тим більші можливості, і тим менше будуть відчутні для підприємства витрати на ремонт.

Завершальним етапом оцінки доцільності кап-ремонтів основних засобів є виведення результатів аналітичних процедур та обрання найбільш оптимального варіанту дії за допомоги дерева рішень (рис. 4).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, проведене нами дослідження дало змогу науково та обгрунтовано підійти до прийняття управлінського рішення щодо доцільності кап-ремонтів основних засобів, користуючись розробленим алгоритмом комплексної оцінки доцільності ремонту.

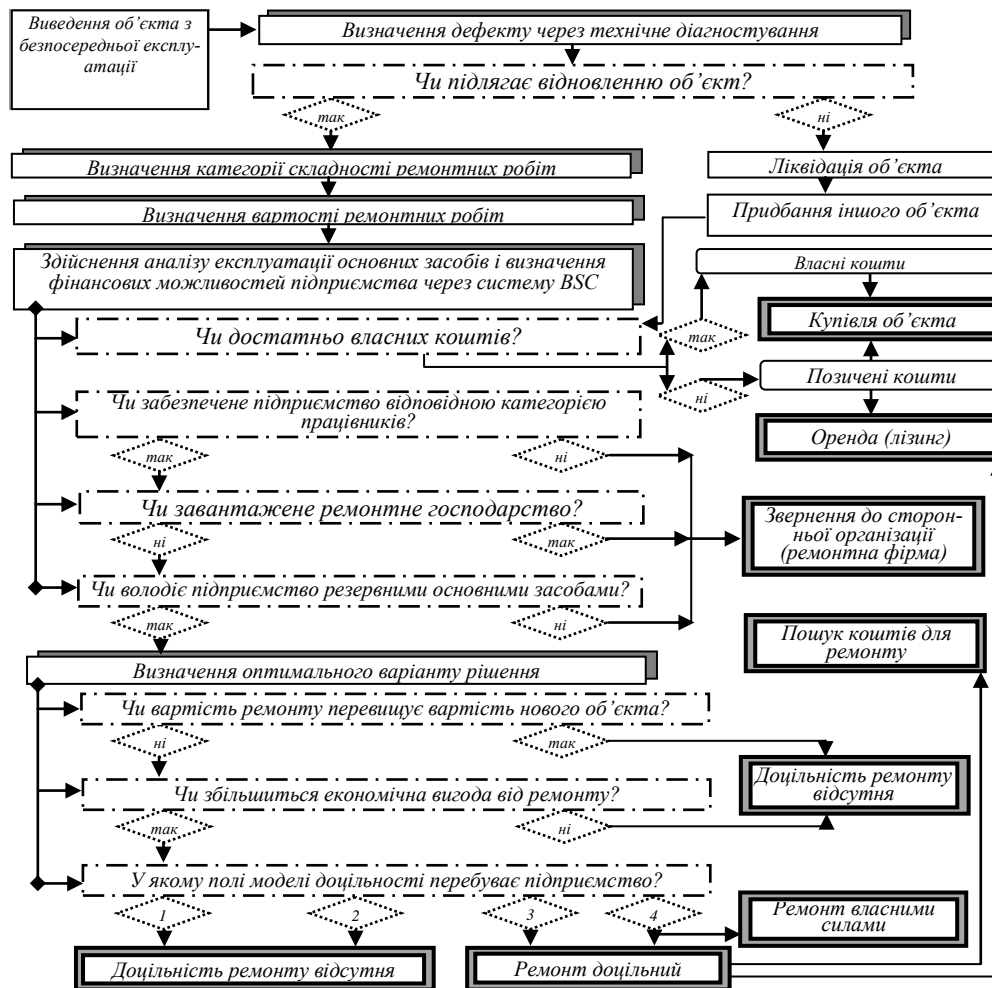

Рис. 4. Дерево рішень доцільності кап-ремонтів основних засобів будівельних підприємств
Джерело: авторська розробка

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атажанов Б. Фінансовий та управлінський аналіз діяльності кредитних організацій [Електронний ресурс] / Б. Атажанов // Україна фінансова. Інфор.-аналіт. портал Укр. аген. фін. розв. – Режим доступу: http://www.uфин.com.ua/analit_mat/sdu/024.htm.
2. Біліцька Н.Р. Взаємозв'язок фінансового та управлінського аналізу [Електронний ресурс] / Н.Р. Біліцька, І.В. Гречина // Publishing house Education and Science s.r.o. Архів наукових публікацій. – 2014. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/7_NITSB_2014/Economics.htm.
3. Гриньова В.М. Організація виробництва : підручник / В.М. Гриньова, М.М. Салун. – К.: Знання, 2009. – 582 с.
4. ДБН В.2.8-9-98 «Будівельна техніка, оснастка, інвентар та інструмент. Експлуатація будівельних машин. Загальні вимоги». Затверджено наказом Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України від 25.05.1998 р. № 110 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dbn.at.ua/index/v_28/0-95.
5. Жук Н.Л. Особливості та взаємозв'язок управлінського і фінансового аналізу [Електронний ресурс] / Н.Л. Жук, Л.С. Стецюк // Облік і фінанси АПК. – 2008. – Режим доступу: <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/782/35/>.
6. Измайлова О.О. Оцінка вартості та облік основних засобів при здійсненні робіт з поліпшення ремонтів об'єктів [Електронний ресурс] / О.О. Измайлова // Вісник Криворізького національного університету. – 2011. – № 29. – Режим доступу: <http://knu.edu.ua/Files/V29verst/82.pdf>.
7. Крамар І.Є. Дослідження оцінки доцільності ремонту устаткування [Електронний ресурс] / І.Є. Крамар, С.О. Яковлев // Вісник ДНУЗТ. – 2009. – № 29. – Режим доступу: <http://stp.diit.edu.ua/article/viewFile/14309/12126>.
8. Лаговська О.А. Система збалансованих показників як інструмент управління вартістю підприємства: шляхи застосування / О.А. Лаговська // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. – 2010. – Вип. 2(17). – С. 186–196.
9. Малярець Л.М. Збалансована система показників в оцінці діяльності підприємства: монографія / Л.М. Малярець, А.В. Штереверя // Наукове видання. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2008. – 188 с.
10. Марцин В.С. Економіка торгівлі : підруч. – 2-ге вид., випр. і доп. / В.С. Марцин. – К., 2008. – 603 с.
11. Новік О.Ю. Порівняльний аналіз економічної доцільності способів відновлення деталей наплавленням з урахуванням фактору часу / О.Ю. Новік, Г.І. Дашивець // Праці ТДАТУ. – 2013. – Вип. 13. Т. 3. – 2009. – С. 51–56.
12. Пилипенко А.А. Збалансована система показників у системі стратегічного управління розвитком інтегрованих структур бізнесу / А.А. Пилипенко // Проблеми економіки. – 2010. – № 2. – С. 47–55.
13. Порядок визначення вартості ремонту основного і допоміжного енергетичного обладнання, передавальних пристроїв і споруд атомних електростанцій. Правила, додаток до наказу Міністерства енергетики та вугільної промисловості України від 14.01.2013 р. № 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: pre.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=231436.
14. Третьяк А.М. Управління земельними ресурсами / А.М. Третьяк. – В.: Нова Книга, 2006. – 360 с.
15. Чабанний В.Я. Ремонт автомобілів / В.Я. Чабанний. – К.: Центрально-Українське видавництво, 2007. – 348 с.